

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 19.

V Ljubljani, 1. oktobra 1888. l.

XXVIII. leto.

Kako naj šola goji in vzbuja pri otrocih ljubezen do domovine in udanost do presvetlega vladarja?

(Govorila pri učiteljski konferenciji za okolico Ljubljansko v 17. dan jul. t. l. Anica Pour.)

Prva mladostna leta preživi otrok v domačem krogu svojih ljubljениh starišev, bratov in sestrá. Brezskrbna; srečna leta hitro minejo. Zamán si jih želi otrok nazaj, ko mu je užé solnce prve njegove mladosti odsijalo — ter mu brezskrbna radost zginila.

Človeška dôba, trajajoča od 1. do 6. leta je v pravem pomenu srečna dôba, kajti tú se otročji um čudežno razvija; otrok začénja stvari ogledovati ter si dela razne pojme o njih. Naravni zakon užé velí, da se vzbudi v srcu mladih otrok ljubezen do onih oseb, katere jih obdajajo. V prvej vrsti omeniti je skrbne matere, katera "otroka" od zore do mraka, od mraka do dnó" varuje in vzgojuje. Pa tudi otrok ljubi vse stvari, katere vidi v domačej hiši okolu sebe. Ljubi igrače, ki mu jih stariši, bratje in sestre podelé; vse, kar je v domači hiši, kar je okolu njega, mu je ljubo, a kar je tujega — zoprno mu je. Otrok spozná svoje stariše, brate, sestre in druge osebe v družini; ljubi jih, pri njih je rad; ž njimi se najraje druží.

Pa ne samo v domačej hiši biva otrok, marveč njega vodi nagon tudi v okolico. Kdo ne vé, kako rad skače po livadah, trga cvetice, pléte vence, loví metulje; s kratka: povsod se veselo zabava v družbi sosednih otrok, ž njimi se najraje bavi, med njimi se najbolj srečnega čuti. Dobro mu je znana vsaka stezica, vsaka cvetica, vsaka ptica. Saj „cvetice domače najlepše cvetó in ptički domači najslajše pojó“. V nekaljenem veselji preživel je na ta način otrok prva svoja mladostna leta.

Sedaj nastopi za-nj resnejša dôba — čas učénja. Vse to, kar si je otrok do tega časa prisvojil, je prvemu šolskemu pouku tudi prva podloga. Treba tedaj, da se uči spoznavati stvari, katere ga obdajajo o njih koristi in njih škodi. Saj nam je znano, da človek to ljubi, kar je lepo, dobro in koristno. (Vselej pa tudi ne). Predočimo si nežno vzpomladansko cvetko; postavimo jo poletnega dné na pekoče solnce, ne zmené se dalje za-njo; hirala bode polagoma, a naposled — usahnila. Isto tako zgodí se z otrokom, ako se njegov um ne razvija, ako se učitelj ne prizadeva, njegovo srcé blažiti; kajti čut vseh čutov je čut prave ljubezni do resnice, do domovine. Kolikor stareji je otrok, toliko ložeje je moč vplivati na njegov čut, toliko bolj se ukorenini v njem ljubezen do domovine.

Nastane vprašanje: „Kako naj reši šola to važno nalogo svojo?“

I. Otrok ima v sebi razne zmožnosti in čute; treba je te posebno previdno buditi, da obrodé zaželjeni sad. Užé v prvem šolskem letu naj bodi „nazorni nauk“ tako urejen, da se otrok učí spoznavati najprvo to, kar mu je najbližje in ga neposredno obdaja. Iz ogledovanja sledí pojmi, iz tega zaum in razsodek. To ogledovanje pa more otroku podati rojstveni kraj njegov. Tukaj si najbolje predoči hišo, vrt, polje, gozd, hrib, dolino itd. Brez tega tudi pozneje pouk v zemljepisji ni réčen in stvaren nauk, ampak prazno besedovanje. Ako otrok natanko po vsem pozná svoj domači kraj, upati je in smé se trditi, da se mu priljubi, da je za-nj vnet ter da postane veren ud občine in slednjič tudi dober državljan. V vzgled naj postavi učitelj ptičice, ki nas jeseni zapusté, a vzpomladi se zopet v svoj domači kraj vrnejo. Ako užé ptičica toliko ljubi kraj, kjer se je izvalila, kako bi li človek, obdarovan z dušnimi in telesnimi prednostimi, ne ljubil kraja, kjer je zagledal luč svetá, trgjal nežne cvetke, sploh v veselji in igri preživel svoja otroška leta! — V poznejših šolskih letih se razširi pouk na okraj, na domačo deželo, na sosednje dežele in slednjič v celoto — na cesarstvo. Kako naj učitelj to razpravo vódi, mora vedeti vsakdo. Zeló važen, da se budí čut do domoljubja pri otrocih je gotovo tudi zgodovinski nauk. Ta pouk se pa nikakor ne sme odcepiti od zemljepisnega pouka, ampak bode naj v tesnej zvezi ž njim. Treba je, da se učitelj za ta pouk vestno in dobro pripravlja. Zbira naj si za to primerne slike. Posebno je omeniti onih slavnih mož, kateri so se hrabro borili zoper ljutega sovražnika domovine, da, še celó kri prelili za domovino, za ljubo Avstrijo. V lepih, mikavnih potezah naj jim označi kraj in čas osebe, razloží jim, kaj je ona dobrega provzročila, sploh: s čim si pridobila domovinskih zaslug. Na tak način se otroško srce blaži; v njem se vzbudí želja, zjednačiti se ž njo; ponosno gleda na njena dela.

Blagor njemu, kateremu se odpré zlato polje domovinske ljubezni! Kdo ne pozná in se ne spominja onih sladkih trenutkov? Človeku je, kakor da se je prebudil iz dolzega — dolzega spanja. On ima domovino, sicer malo — zapuščeno — tlačeno domovino. Sme jo, dá, mora jo iz vsega srca ljubiti. Komu ni znano, da se mehko, mlado srce oklene te domovine, da so jej vse misli posvečene. Vzbudí se pak v njegovem srcu ob jednom tudi resnično hrepenenje, to milo domovino svojo z vsemi močmi čuvati pred njenimi sovragi in tlačitelji.

II. V vsakej družini je oče (gospodar) prvi, kateri zapoveduje družinskim udom, kateri sploh vodi vse notranje in vnanje zadeve njene. Brez dvombe je treba, da ga, ako se hoče ohraniti red in mir, v vsem posamezniki natančno ubogajo. Njemu je izročena skrb za hišo, on želí družini sreče — blagostanja. Pa ne samo zapovedovalec je oče; pri njem uživa družina mnogo dobrot. Njegovo bistro okó čuje nad vsemi, ki so mu izročeni. Učitelj naj po primernih vprašanjih skuša otroke privedi do tega, da sami spoznajo, kakove dolžnosti vežejo družino do njega (očeta-gospodarja), da vedó sami sklepati iz navedenih vzrokov, da ga mora vsak družinski ud spoštovati, ljubiti, ga pred tujim nasilstvom, če treba, tudi sè svojim življenjem braniti.

Iz domačega življenja naj potem učitelj preide do naše širje domovine, katerej je oče in vladar naš presvetli cesar Franc Jožef I. On skrbi za toliko milijonov ljudi; sè svojo mogočno roko vlada pravično; on želí, da bi bili vsi podložniki njegovi srečni. Naj jim pové, koliko daruje presvetli cesar za razne dobrodelne zavode, koliko revnim pogorelcem, po toči ali povodnjih poškodovanim itd. Opomni naj jim, da se vsak dan po časnikih číta o tem ali onem blagem činu njegovem. Po takem navódu bodo spoznali otroci prevelike dobrote cesarjeve ter iz srca vskliknili: „Bog živi cesarski te gospod, na veke caruj tvoj slavni rod!“ Ti čuti vzbudili bodo v njih ljubezen in udanost do prevzvišenega vladarja.

Še dalnji pripomočki temu so spominski dnevi naših slavnih pradedov. Take dni naj učitelj otrokom natanko razlaga, kaj se oni dan praznuje, da dobé o slavljenji prave pojme.

Tudi veliko pripomorejo k vzbujanju udanosti do presvetlega cesarja domovinske pesmi, poezije in primerne zgodovinske povesti. Vsébina naj se otrokom temeljito razlaga, predavanje naj bode prosto, kratko, jedrnato in čisto. Večkrat naj se v ta namen tudi kaj primernega deklamuje.

Slednjič je opomniti tudi še drugih primernih momentov, kakor: 25letnega vladanja (1873.), — srebrne poroke (1879.), 600letnice združenja Kranjske z Avstrijo (1883.); dalje rojstnega dné (18. avgusta), dan godu presvetlega vladarja (4. oktobra) in cesaričnega (19. novembra).

Najlepša prilika pa se ponuja vsakemu učitelju sedaj k praznovanju 40letnega vladanja našega presvetlega cesarja. Ako tako in jednako ravná učitelj sè svojo mu v pouk izročeno mladino, ako je sam prešinjem z ljubeznijo do domovine svoje in udan iz vsega srca vladarju, ne bode mu težko tudi svoje otroke napeljevati k enakej ljubezni in udanosti do domovine in cesarja; gotovo bode tudi mladina, kadar odraste in ko jo bode klicala dolžnost v nabor, veselo stopila v vojaški stan, v bedi poprijela krepko za orožje ter z navdušenjem branila se zoper pretečega sovražnika klicaje:

„Mi ti zdaj prisegujemo,
Da za-te radi žrtvujemo
Blagó in kri.
Če vstane kje vihar srdit,
Le naj hrumi, le naj besni,
Rešilni meč, branilni ščit
Ti bomo mi!“

Domača vzgoja.

Prva in najpoglavitnejša vzgoja otrok je domača ali družinska vzgoja, to je vpliv, ne samo starišev na otroško nprav, temveč vsega oobja, kar ga je v domači hiši. Glavna vzgojitelja domá sta oče in mati. Kako žalostno je videti siroto pri tujih, neskrbnih ljudeh! Kdo naj jej bode oče? — Kdo mati? — Rés, pomilovanja vredno táko dete, moralo bi se kasneje v šoli vse drugače vzgojevati, nego pa užé v družini dobro vzgojena deca. Najvažnejša je tedaj domača vzgoja. Užé v starih časih so ljudje to vedeli, ker so puščali otroke do sedmega leta v družini. Prve vzgojiteljice bile so jim matere, ali tudi dojnice. Zato so i morali otroci najbolj spoštovati svoje stariše.

Dandanes je veljava in strogost pri očetu, ljubezen in miloba ter najbližnja, tedaj prva vzgoja pri materi. Če tudi je to splošno ločeno drugo od drugega, vendar naj se družite veljavnost z ljubeznijo in strogost z milobo. — Mati je, katera čestokrat z otrokom občuje, ga vadi hoditi, prve besede izgovarjati itd. Včasih jej pomaga pri tem poslu pestunja, ako jo ima. Se vé, da so i tù izjeme, kakor povsodi, da se vse to delo prepusti postrežkinji ali kakovi drugi osobi, ne gledé na to, ako ta zná vzgojevati in kakó vzgojuje. V tem se marsikatera mati jako pregreší, ako še, mogoče zaradi drugega posla, vso vzgojo otrokovo prepusti poslom, ki jih ne pozná. Taki stariši pozabijo dolžnosti, katere užé narava sama zahteva, in katere jim je Bog v srce vsadil. — Kje je materina in očetova vzgoja pri otrocih v sirotišnicah in kje pri onih v rešilnicah?